

בס"ד

שיעור הגר"א עוזר שליט"א ראש ישיבת אתרי

המתקיים בבית הכנסת "מאור ישראל", בראנד 18, הר נוף

בענין:

ירושת הנכד

- תקסא -

נמסר בש"ק פ' פנחס ה'תשע"ח

בש"ק פ' מטות יחל השיעור אי"ה בשעה 17:35 אחה"צ

מנחה בשעה 17:15. השיעור יהיה בענין:

נשבע לבטל את המצוה

לעילוי נשמת ר' שלמה ב"ר בן ציון זצ"ל ור' שמואל יצחק ב"ר דוד זצ"ל

בברכת שבת שלום

המארגנים

ירושת הנכד

קאימנא: את זקני אני יורש, הואיל ובמקום האב אני עומד [מדין משמוש].

וכבר חקר הגרא"ו (בקובץ שעורים ב"ב דף קטו) בגדר דין 'משמוש', האם מתפרש שהמת שבקבר זוכה בנכסים וממנו היא באה ליורש החי, או שמא היא באה ישירות ליורש. והוא כתב להוכיח מסוגיין כפי הצד שהמת זוכה תחילה וממנו החי יורשו, שהרי מבואר בגמרא שלולא קרא ד'תחת אבותיך יהיו בניך', לא היה הנכד זוכה אלא בעלי החובות היו גובים, הרי משמע שהמת נוחל בקבר ממש שעל כן חל שעבוד על אותם נכסים שזכה בהם.

ואולם לפי המתבאר בדברי רבנו יונה אכן כך היתה ההנחה בתחילת הסוגיא, אבל לפי האמת הסיקו להפך, שאין הנחלה עוברת דרך המת ממש אלא באה ישירות מהמוריש שמת עתה אל היורש. ובכך מתיישבת הסוגיא עם כמה דקדוקים וראיות שהביא הגרא"ו מדברי הראשונים שהמת שבקבר אינו זוכה כלל בנכסי המוריש, כי אכן זו היא מסקנת הסוגיא בטעם הדבר שהיורש מדהה את בעלי החובות אף מחלק הבכורה.

[שיטת הרמב"ם כרבנו יונה בדין משמוש; הנחלה דרבי יוחנן בן ברוקא בירושת משמוש]

ב) וכן נראה מבואר מדברי הרמב"ם, דהנה כתב (זכיה ומתנה יבא; נחלות ו,ב) שיכול אדם להנחיל אח אחד מאחיו כשם שיכול לומר בן מבני יירשני (הוא דינא דרבי יוחנן בן ברוקא במשנה קל.). מהלכה זו כתב הגרעק"א (בחדושי על השו"ע חו"מ רפא,א) לשמוע שירושת האח את אחיו היא ירושה ישירה, ואינה עוברת דרך האב בקבר ע"י משמוש [והיא מחלוקת ראשונים ואחרונים גדולה. והארכנו בענין זה בשיעור לעצמו], שאם כן, כיצד יכול לומר אח זה יירשני, והרי לא הוא זה המנחיל את האח אלא האב הוא המנחיל, שהנחלה כולה עוברת לאב [מפני שאין בן] וממנה מתחלקת לאחים, וא"כ לאו כל כמיניה לומר אח פלוני יירש - אלא משמע שהוא המנחיל את האח בלא דין משמוש דרך האב.

ואולם מה נעשה שמבואר בדברי הרמב"ם בשני מקומות שהאח יורש דרך האב, שכך כתב בפירוש המשנה בריש פרק יש נוחלין ובפתיחת הלכות נחלות שסדר נחלות מבוסס על שלשה עיקרים. א. הבן יורש, וכשאינן הבן קיים - האב יורש. ב. כל הזוכה בירושה ואינו בחיים, אם יש לו זרע - זוכה זרעו בירושה [הוא דין משמוש נחלה שנלמד מ'בין אין לו' עיין עליו, כנ"ל]. ג. הזכרים קודמים לנקבות כשהקורבה שוה. ואלו השלשה עיקרים הם יסוד הענין לידע מי יירש ומי לא יירש. וממשיך הרמב"ם ונותן משל: עמרם מת, והיו ראויים לירשנו משה ואהרן. אם הם אינם בחיים - יירשו זרעם. אם אין להם זרע - תירש מרים את עמרם. אם היא אינה בחיים וגם אין לה זרע - תחזור הירושה לאבי עמרם, קהת. אם אין קהת חי - נחשוב כאילו קהת מת והוריש נכסים לבניו, יצהר חברון ועוזיאל. הרי מפורש בדבריו, הן בכללי הירושה שכתב, הן במשל שהביא, שאין לאח ירושה ישירה

א פנחס תשס"ו.

[ירושת הנכד את זקנו כשאביו מת ויש לו בעלי חובות. הצעת הסוגיא]

א) מבואר בסוגיא בסוף פרק 'מי שמת' (ב"ב קנט.), שבן שמת בחיי אביו ואח"כ מת האב - בן הבן יורש את הנכסים הגם שיש לאביו שמת בעלי חובות, שאומר להם הנכד: אנא מכח אבוה דאבא קאתינא, דכתיב 'תחת אבותיך יהיו בניך תשיתמו לשרים בכל הארץ'. פירוש, לא מאבא שבקבר אני יורש [ומדן משמוש נחלה], כפי שדרשו (שם קטו) מ'ובן אין לו' - עיין עליו, שמי שמת ואין לו בן, מעיינים עליו מלמטה אם יש זרע לבן, ואם לאו - מעיינים למעלה, שמעבירים הנחלה לאבי המת ומשם מעיינים שוב למטה לראות אם יש זרע, ואם לאו - ממשימת הנחלה עוד למעלה ושוב למטה], עד שתטענוני נכסים המשועבדים לנו ירשת, אלא את אבי אבא אני יורש באופן ישיר. ופירש רשב"ם הטעם, דבני בנים הרי הן כבנים.

ומובאת בגמרא סברא לומר שאם היה הבן בכור, הרי כלפי חלק הבכורה שיש לו בנכסי אביו, אין אפשרות לנכד לדחות בעלי החובות בטענה האמורה, דמה נפשך, אם בא לירש את הסבא באופן ישיר, הרי אין לו לנכד באותם נכסים חלק בכורה, ואם בא לירש מכח אביו שבקבר שהיה בכור, הרי הנכסים משתעבדים לבעלי חובות אביו.

נמצא בשלב זה, שמענו תרי מילי; א. כאשר הנחלה עוברת ליורש דרך המת שבקבר - משום 'משמוש' - הנכסים משתעבדים לבעלי חובותיו של אותו מת. ב. הנכד יכול לירש את זקנו ב'מסלול' ישיר ואינו צריך להזדקק לדין משמוש נחלה.

ואולם הסיקה הגמרא שאין הדבר כן אלא הנכד זוכה גם בחלק הבכורה של אביו, שאומר 'מכח אבוה דאבא קאתינא ובמקום אב קאימנא'. וסברא זו צריכה באור, הלא לכאורה הם תרתי דסתר; אם בא משום ירושה ישירה מהסב - הלא אין לו חלק בכורה. ואם בא מכח אביו - הלא כבר זכו בעלי חובות בנכסי האב.

והנה מתוך דברי הראשונים בכמה מקומות, מצינו שמונה אופנים בבאר הסוגיא הזו. ונבוא עתה בע"ה לבאר כמה מהם.

[שיטת רבנו יונה: ירושת הנכד מדין משמוש; במשמוש אין זוכה המת שבקבר בנכסים]

נפתח בשיטה אחת העולה מדברי רבנו יונה (קכה סע"ב - בהסבר השני) בענין אחר. לפי שיטה זו הדין במסקנא משתי ההנחות הראשונות. א. גם כשיורש ע"י משמוש הנחלה בקבר, אין זכות לבעלי חובות בנכסים. ב. אין דין מיוחד בירושת הנכד שהיא ישירה מהזקן, אלא לעולם יורש את זקנו דרך אביו שבקבר, ככל שאר ירושות העוברות במשמוש נחלה. לפי זה מובן שהנכד זוכה גם בחלק בכורה, כי אמנם הוא בא לירש דרך אביו שבקבר, ואעפ"כ אין הנכסים משתעבדים לבעלי חובות כי כן הוא הדין בכל ירושה במשמוש. וטעם הדבר, נוקט רבנו יונה שגדר דין משמוש הוא שהיורש נכנס תחת קרובו שבקבר לירש את המוריש, ולא שעוברת הנחלה לרשות המת שבקבר ממש וממנו היא באה ליורש אלא היורש יורש באופן ישיר מהמוריש שמת עתה. וזה הפירוש 'מכח אבוה דאבא קאתינא ובמקום אב

אלא היורש נכנס תחת מורישו לשלוש מעתה ברשות המת, על כן לא נקנה החפץ ביאוש ושינוי רשות. וכפי שכתבו הראב"ד והרי"ד שם דיוורש כרעא דאבוה, והרי הוא במקום אביו, וכשם שהגזלן אינו קונה הגזילה ביאוש לבדו כך היורש שלו אינו קונה ביאוש לבדו.

וכבר דיברנו בהרחבה^ב שכן מבואר מהרמ"ה ובעל המאור ריש פרק יש נוחלין, שפירשו כל נידון הסוגיא שם בהך סברא, שדנו שם בגמרא האם מצד הסברא יש לו לאח להיות קודם לבן בירושה מפני שקם תחת אחיו ליבום, או שמא הבן קודם מפני שקם תחת אביו ליעוד ולשדה אחוזה. והיינו מפני שיסוד דין ירושה הוא בכך שהיורש קם תחת המת ותופס את מקומו, ועל כן יש לנו להשוות להלכות אחרות שמצאנוהו שנכנס תחתיו. וכן מבואר שם להדיא בלשון בעה"מ. ויש להוסיף שאמנם כן הדין ביבום, שהיבם יורש את אחיו - הרי שהקימה תחתיו ליבום כוללת דין ירושה, כי זו היא מהות דין הירושה.

ובארנו בזה דברי הגמרא (ב"ב ק"ט): בנות צלפחד חכמניות היו ולפי שעה דברו, שהיה משה רבינו יושב ודורש בפרשת יבמין, אמרו לו: אם כבן אנו חשובין - תנה לנו נחלה כבן, ואם לאו - תתיבם אמנו. כי אכן שני הדינים הללו תלויים בענין הקימה תחת המת, כאמור. והראנו שכן מבואר מדברי רש"י (בחולין כה ובכורות נו) ועוד ראשונים, שאעפ"י ששותפים פטורים ממעשר בהמה, האחים שירשו נכסים ועדיין לא חילקו - חייבים, שממון אביהם בחזקתו עומד. כי אעפ"י שכבר חל דין ירושה, רשות המוריש עדיין קיימת, אשר כל היורשים נכנסים אליה, וכל עוד לא חלקו יש כאן רשות אחת, רשות המת.

[מדברי הראשונים מבואר שגדר זה קיים לדינא בכל היורשים ולא רק כבן כחידוש הגרא"ו והגרנ"ט]

והנה הגרא"ו (בקוב"ש ח"ב יב), וכן הגרנ"ט (סי' קצג במהדו' אוריייתא), נקטו שסברא זו שהיורש קם תחת מורישו, אמורה בכך בלבד [ושמא גם בבת. ע"ע להלן] משום שהבן כרעא דאבוה הוא הלכך נכנס תחת אביו לרשותו וכאילו האב קיים, משא"כ בשאר יורשים אינם קמים תחת המת. לפי הנחה זו מובן בפשוטו שזה שאמרו בסוגיא הנ"ל שהנכד בא מכח אבוה דאבא כדכתיב 'תחת אבתיך יהיו בניך' ובמקום אב הוא דקאים, זו היא סברא פרטית בכך שהוא קם תחת אביו ויורש את סבו ישירות ולא מדין משמוש, משא"כ בשאר יורשים הבאים מדין משמוש, אין לנו מקור וטעם לומר שהם יורשים באופן ישיר שהרי אינם קמים תחת המת, הלכך מסתבר שנשארת ההנחה הראשונה שבגמרא שהמת יורש בקבר וממנו יורשים החיים, ולכך בעלי חובות המת גובים הנכסים. וזהו שהוכיח הגרא"ו מהסוגיא שגדר דין משמוש הוא ירושת המת בקבר והורשתו. כי לשיטתו רק בכך הבן אמרו שיוורש באופן ישיר, ולא בשאר יורשים.

ואולם נראה מדברי הראשונים שגדר זה שהיורש קם תחת מורישו, אינו אמור בכך בלבד אלא בכל היורשים [מלבד מדברי הרלב"ג (בפרשת משפטים) ורבנו הלל (בתו"כ פרשת אמור)], יש מקום לחלק בין ירושת הבן לשאר יורשים. ונתבאר

מאחיו אלא סדר הנחלות מבוסס על ירושת בן או אב בלבד, שכשאינו בן מעלים את הנחלה לאב וממנה מורידים לבני האב. אם כן הרי חוזרת קושיית רעק"א, כיצד שייד דינא דרבי יוחנן בן ברוקא באחים, לומר אח פלוני יירשני - הלא האח יורש מהאב שבקבר ולא מאחיו.

וביותר קשה הלא מבואר ברמב"ם (זכיה ט,ה) שדין הנחלה דריב"ב אמור גם ביורשים הרחוקים יותר ולא רק באחים, וכגון שאומר אחיין פלוני יירשני מתוך שאר אחייני. והלא שם ודאי מדין משמוש הוא ולא ירושה ישירה. ואם כן כיצד יכול להנחיל את האחד והרי לא ממנו הם נוחלים אלא מהיורשים שבקבר [וצ"ע טובא שהגרעק"א לא הזכיר מדברי הרמב"ם הללו, הסותרים לכאורה את כל ראייתו].

אך לפי האמור אתי שפיר. לעולם סובר הרמב"ם שהאח יורש ע"י דין משמוש, רק נקט שבדין משמוש נאמר שהיורש נכנס תחת קרובו שבקבר לירש את המת באופן ישיר, ולא שעוברת הנחלה דרך המת בפועל, הלכך יכול לומר פלוני קרובי יירש, מאחר והוא עצמו המנחיל.^ג

[גדר ירושה - קימת היורש תחת המת לרשותו הממונית] **ג** ונראה שהגרא"ו שהוכיח מהסוגיא בדף קנט שבמשמוש עוברת הנחלה דרך המת שבקבר, הולך הוא לשיטתו במקום אחר. דהנה כבר ייסדו האחרונים (הגרש"ש ק בכ"מ, הגר"י מפוניבו כחידושו לב"מ ג. וכבר קדם בנתיבות המשפט רעו סק"ד) בבאור החילוק שבין דין ירושה לשאר הקנאות, שבהקנאה או במתנה נעשית פעולה בחפץ, פעולת העברה מרשות לרשות. כלומר הרשויות קבועות וקיימות כשהיו ורק בחפץ חל שינוי בכך שעובר מרשות זו לרשות אחרת. משא"כ בירושה, השינוי נעשה בשליטת הרשות, שעד עתה היתה הרשות נתונה בידיו של זה ומעתה נכנס אחר במקומו לשלוט בה, ובהסתכלות על החפץ, אין לראות בו שינוי והעברת רשות, רק היורש נכנס במקום מורישו ומעתה הוא התופס את רשותו.

בזה פירשו מדוע ירושה חלה על דבר שאינו ברשותו או דבר שלא בא לעולם או דבר שאין בו ממש כגון אויר חצר, בשונה מהקנאה שאינה חלה באלו - כי שונה פעולת הקנאה שהיא נעשית בחפץ, על כן כשאין חפץ ממשי לפנינו אין אפשרות לפעולת הקנאה לחול בו, משא"כ ירושה שחלות דינה ברשות גופא ולא בחפץ, אין חילוק אם החפץ ברשותו אם לאו או אם הוא עדיין לא בא לעולם או אין בו ממש.

ובזה פירשו סברת רבא (בב"ק קיא:): דקיימא לן כוותיה, רשות יורש לאו כרשות לוקח, להחשב 'שינוי רשות' לקנות הגזילה - מפני שהחפץ הגזול לא נשתנה להיות ברשות אחרת,

^ב אכן בתשובה (קלב) כתב הגרעק"א להוכיח מדברי הרמב"ם הללו שאף בירושה ע"י משמוש איתא להנחלה דריו"ח בן ברוקא. וכ"ה באו"ש (נחלות ביד) ובחזו"א (ב"ק טו,ח). וכבר הביא הגרא"ו (בקוב"ש ב"ב דף קל) מהרשב"א בקדושים (ס:): שנקט כן כהנחה פשוטה.

^ג לכאורה יש מקום מצד הסברא שאף אם הנחלה עוברת דרך המת בקבר ממש, כיון שסו"ס הנחלה באה מאת המוריש ליוורש, יכול לומר שתעבור רק לפלוני, וגם זה נכלל בביטוי הנחילו. וכן נראה בקצוה"ח רפא סק"ב. ויש להוכיח כן גם מדברי רעק"א בתשובה (קלב) שנקט המדינא מועילה הנחלה דריב"ב אף לגבי נכסים שיפלו לו בעתיד בקבר (ולא דאין מנחיל דבר שלא בא לעולם), הרי דנקט משמוש כמשמעו הפשוט, ואעפ"י ככתב שם שמועילה הנחלה דריב"ב לאחד מבני אחיו הגם שיוורשים ע"י משמוש.

ויש נפ"מ בדבר, שלפי סברא זו אם יש לו שני קרובים בקבר כגון שמתו שני בניו, יכול לומר פלוני בני שבקבר יירשני כדי שרק הוא יירש לבניו, ואולם לפי הסברא האמורה בפנים מסתברא דלא אמר כלום [רק יכול לומר נכדי אלו יירשנו], שאין הבן שבקבר יורש ממש.

שאמר שכל הנחל מנחיל מיירי רק באמורים בפרשתנו, שהם ירושות מתורת 'משפחה', וכסיום דבריו 'כי הקורבה שוה' כלומר קורבת משפחה, ואילו ירושת האם והאשה עניינן שונה ואינן משום קורבה^ח].

[שיטת הסוברים שבמשמוש זוכה המת שבקבר בנכסים]
 ד) עד כאן נתבארה שיטת רבנו יונה. ואולם יש מהראשונים הסוברים שבמשמוש עוברת הירושה למת בקבר והוא המנחיל את קרוביו. כן מבואר בתשובת מהר"ח אור זרוע (קס) שחידש שאפשר לזכות נכסים למת, וביאר בזה הדין המובא בגמרא (בסנהדרין מח) מותר המת ליורשיו, שאם גבו נכסים עבור המת ונשתיירו - זכו בהם היורשים, כיון שהמת זכה בהם והריהו מורישם. והביא להוכיח כן מדין משמוש דאורייתא, שזוכה המת בנכסים ומורישם. הרי משמע שנקט דין משמוש נחלה פשוטו כמשמעו, שהמת יורש ומוריש^ט. [ואמנם שיטתו לענין זכייה למת היא מיוחדת, וכן היא דעת הרשב"א (בב"ב ח ובתשובה שעח), אבל שאר הראשונים אין נוקטים כן, ומפרשים דין 'מותר המת ליורשיו' מתקנה דרבנן או משום אומד הדעת של הנותנים, אבל לא מפני שזכה בהם המת. ואולם גם הם יתכן שמודים לעיקר גדר דין משמוש שהמת זוכה בקבר מגזרת הכתוב, אלא שחולקים לענין הקנאה בלבד]. ולשיטה זו על כרחנו לפרש הסוגיא שלא כפירוש רבנו יונה הנ"ל.

והנה בתוך הדברים שם, כתב הר"י יצחק ב"ר מרדכי [החולק על חידוש רבו מהר"ח שיש למת זכייה] משמוש נחלה אינה זכייה גמורה של המת אלא זוכה להנחיל דוקא ולא לשאר דברים. וכונתו לגדר 'קני על מנת להקנות' המבואר בסופ"ה דנדרים (מח:): שיש אפשרות של בעלות המוגבלת רק לענין הזכות להקנות לאחר ולא לדברים אחרים. ולפי זה נראה לפרש סוגית הגמרא דלעולם מדין משמוש קאתינן עלה, ואעפ"י שגדר דין משמוש הוא ירושה מהמת, אעפ"כ זכה בן הבן בחלק בכורה של אביו ואינו מגבה לבעלי חובות, שהרי לאביו אין בעלות גמורה בנכסים אלא 'על מנת להנחיל' אם כן בסופו של דבר הנכסים עברו אל חנוך ישר מיעקב שהרי לראובן לא היתה אלא כח הנחלה. וזהו שאומר 'מכח אבובה דאבא קאתינא' [עם זאת ולמרות ש] 'במקום אבא קאימנא'. כלומר הגם שבעצם אני יורש מדין משמוש מהאבא [ומצד זה אני מקבל גם חלק בכורה שלו], אבל למעשה הנכסים באים אלי מהסבא שהרי לאבא לא היה בהם זכות אלא לענין הנחלה, לפיכך אין זכות לבעלי חובות בנכסים [וכמו שבעלי חובות אינם גובים מקרקע של הלווה שאינה שלו אלא על מנת להקנות].

במק"א^י]. תדע, שהרי כל הנפקות הנ"ל אין בהם חילוק בין יורש ליורש, כגון ירושת דבר שלא בא לעולם או גולן שמת והוריש או שותפות היורשים במעשר בהמה. ואם כן דברי הגמרא מתפרשים על כל היורשים. והרי כן מבואר בכמה ראשונים (ע' עליות דרבנו יונה קיח. יד רמה ורבנו גרשום קנט: וכן סתימת הפוסקים) שגם בשאר יורשים הדין כן שאין בע"ח גובים. וזו ראייה שסברת 'מכח אבובה דאבא קאימנא' אמורה בכל היורשים, וכטעמא הנ"ל שכל יורש קם תחת מורישו.

ונראה לבאר שאמנם מצד עיקר הסברא צדקו דברי הגרא"ו, שהבן שהוא ככרעא דאבובה נחשב כעומד במקום האב [וכן האב את בנו], ואולם סוף דינא הוא שנשתוו שאר יורשים לבן. ובאור הדבר בהקדם דברי הרמב"ן בפרשת פינחס שעמד על כך שלא נאמרה כתורה ירושת האב בפירוש. ותירץ בתירוץ השני 'כי הירושה היא בשלשלת הזרע ביוצאי חלציו לא בצדדין. אם כן ונתתם את נחלתו לאחיו משמע נחלה שהאב יורש בקבר וממנו תבא לאחים'. כלומר לעולם מצד הסברא הפשוטה אין הנחלה עוברת אלא בשלשלת הזרע. ומה טעם להנחה מוקדמת זו - מהך טעמא גופא האמור לעיל שהבן הוא כהמשך האב. אלא שנתחדש בפרשה זו שאם אין בן ובת, עולה הנחלה לאב [בין שהוא חי בין שאינו] ומשם היא יורדת לבניו שהרי הם קמים תחת אביהם לנחלה, וזהו דין ירושת האחים [וכשיטת הרמב"ם דלעיל, שירושת האחים חלה ע"י משמוש דרך האב]. וכן הלאה, אם אין בניו לאב, עולה הירושה לאבי האב ומשם היא יורדת לבניו - אחי האב. נמצא אם כן שכל היורשים האמורים בפרשה יורשים רק משום קורבת אב-בן [או בת כשאין בן], כי ביסוד הדבר רק הבן הוא הקם תחת אביו להיות במקומו, וממילא כשאין לו בן הרי אביו עומד תחת בנו.

[גדר ירושת הבן את אמו וירושת הבעל]

[בתירוץ הראשון כתב הרמב"ן, שסברא היא שהאב יורש את בנו כשם שהבן יורשו, כי במשפטי הירושה כל המנחיל נוחל כי הקורבה שוה. וכל הלומד משתומם הלא משנה ערוכה ר"פ יש נוחלין שהאיש את אמו והאיש את אשתו נוחלין ולא מנחילין - והארכנו לבאר' ששתי פרשיות ירושה הן; בפרשת פינחס מדובר על ירושת קורבת משפחה, כדכתיב בסוף הפרשה 'ממשפחתו'. ואילו ירושת הבן את אמו והבעל את אשתו אינם בתורת 'משפחה' שהרי משפחת אם אינה משפחה, ולכן אינם בכלל פרשה זו, אלא משום שהבן כירך אמו הוא [כמו שהמליץ הרשב"ם בב"ב קטו סע"ב לענין בני הבת 'עובר ירך אמו'] וכסברא דלעיל שהבן נחשב ככרעא דאביו אף בלא דין 'משפחה', ולכן ירושת אמו אמורה בקרא דפרשת מסעי שהבן כאמו לירשנה, והוא דין ירושה מיוחד ולא משום קורבת משפחה. וכן ירושת הבעל את אשתו משום דין זכויות האישות הוא או משום דין שאר-בשר, לא משום 'משפחה'. ועל כן אין האם יורשת את בנה ולא האשה את בעלה, שהרי אינן ממשפחתו. ומובן א"כ שהרמב"ן

ה ע' בשיעור לח,ג.

ח יש להדגיש לפי"ז, שלפי התירוץ השני ברמב"ן, סברת 'כרעא דאבובה' מועילה לשני הכיוונים, הן לירושת הבן את אביו הן לירושת האב את בנו כנ"ל, ואילו לפי התירוץ הראשון סברא זו מהניא רק כלפי ירושת הבן, שהרי הבן יורש את אמו משום האי סברא, הגם שהאם אינה יורשת את בנה. ושמא אין כאן דעות חלוקות אלא יש לחלק בין אב לאם. וצ"ע.

ט וכ"מ בדבריו שם בס' רלו.

י ומסתבר שזה היה ידוע ונהוג קודם שנאמרה פרשה זו, כפי שלמדו בגמ' (קדושין יח). מעשיו שירש את הר שיעיר ובני לוט שירשו את עיר. (וע' גם בעקידה ויצא עה"פ 'העוד לנו חלק ונחלה בבית אבינו'). ולפי הפירוש הזה ברמב"ן צ"ל דאף האב קם תחת בנו מסברא פשוטה.

ז בשיעור טז,ג-ה.

כאמור בעצם יש לכל יורש זכות ירושה בכל הנכסים, ורק משום שאחרים גם כן זכאים, הרי הם מעכבים ממנו לממש את ירושתו, וכאן שאינם מעכבים - שהרי זכאי בחלק בכורה מצד ה'מוריש' השני, אביו - שוב חוזר וזוכה בו מכח ירושתו הישירה מזקנו.

נמצא אם כן לפירוש זה שלא חזרו בגמרא משתי ההנחות הראשונות: אם מדין משמוש לבד, בדין הוא שבע"ח גובים, אלא שהנכד יש לו 'מסלול' ירושה נוסף ישר מזקנו, ודוקא בן הבן ולא יורש אחר, דכתיב 'תחת אבתיך יהיו בניך', ובני בנים הרי הם כבנים [אבל לא מטעם חילוק הגרא"ו שרק הבן עומד תחת אביו ולא יורש אחר, אלא לעולם כל היורשים עומדים תחת מורישיהם]. אלא שבתחילה סברו שחלק בכורה אינו יכול לבוא לו מכח הזקן אלא מכח אביו בלבד הלכך בדין הוא שבע"ח יגבו. ואילו למסקנא אמרו שמועילה ירושתו הישירה מהזקן גם כלפי חלק בכורה שמקבל מהאב, כסברת הגר"ח שזכות היורש קיימת בעצם בכל הנכסים".

[באור יסודות הגר"ח לאור האמור בגר דין הירושה]

ובאמת שיסודות הגר"ח עצמם, מובנים ומיושבים רק לפי הגדר האמור שהיורש קם תחת מורישו, ובכל היורשים ולא דוקא בן, שעל כן מובן שזכות הירושה בעיקרה מתייחסת לכל הנכסים ולא רק כפי יחס החלוקה - כי הירושה אינה חלות בנכסים עד שתאמר מחצית מהנכסים יורש זה ומחציתם זה, אלא הירושה היא בהיות היורש נכנס תחת המת להחזיק ברשותו, הלכך הירושה בעיקרה אינה מתפרטת לנכסים מסוימים. וכן מובנים דבריו שהעובר, הגם שאינו יורש הנכסים מ"מ שם 'יורש' עליו, ומאי האי - אך היות והירושה בעיקרה חלה על עצם הרשות, על כן גם אם אין לעובר תורת זכיה בנכסים, סוף סוף הוא קם תחת אביו וזהו הגורם לחלות שם 'יורש'. וכן מובן שאין על הקרוב המרוחק שם 'יורש' כאשר יש קרוב הימנו, שהרי היורש כבר נכנס תחת מורישו וקם תחתיו, ואין לאחרים קימה תחתיו.

[שיטת הגהות אשר"י]

1) [דרך נוספת ישנה עפ"י דברי הגהות אשר"י (קנט) שכתב, מי שמת ואח"כ מת אביו אמו ללא בנים, בעלי חובותיו של הנכד גובים מאותם נכסים שנפלו לו בקבר [להשיטות שבע"ח נוטל בראוי]. וכבר תמיהו על דבריו (ע' פ"ת קד סק"ד) הלא אין אדם יורש את אמו בקבר להנחיל לאחים מן האב. ויש להאריך בבאור שיטתו ששני דיני משמוש יש, האחד - ירושה דרך המת בקבר, והשני - ע"י שקם היורש תחת המת שבקבר, ונלמדים משתי לפותות לשיטתו. והוא ענין ארוך לעצמו, וקצר המצע מהשתרע].

[שיטה נוספת: שתי אפשרויות לירושת הנכד, ישר מהסב או דרך האב]

מדברי רבנו יונה בדף קיח נראה פירוש נוסף בסוגיא, שהקשה למאן דאמר ארץ ישראל לבאי הארץ נתחלקה ולא ליוצאי מצרים, למה הוצרכו בנות צלפחד לומר שאביהם לא היה בעדת קרח ובמרגלים, דבשלמא אם ליוצאי מצרים נתחלקה,

[שיטת הראב"ד שהנכד בא מכח שני מורישין; הסבר שיטתו עפ"י יסוד הגר"ח]

ה) מדברי הראב"ד (קנט): נראה שמפרש הסוגיא באופן אחר. מבואר בדבריו (והובא גם בספר התרומות שער מח) שלא אמרו 'מכח אביו דאבא קאתינא' אלא בכך הבן ומשום דבני בנים הרי הם כבנים וזוכים מהזקן ישירות, אבל לא בשאר יורשים. ולכאורה היה נראה מזה כסברת הגרא"ו והגרנ"ט הנ"ל, שרק הבן עומד תחת מורישו להחשב כמוהו, משא"כ שאר יורשים. אלא שאין מובן לפי זה מדוע יירש הנכד חלק בכורתו של אביו והלא את אביו אביו הוא יורש ואין לו בזה חלק בכורה. והנה הראב"ד כתב לעיל מיניה (בע"א) בבאור סברת הגמרא 'מכח אביו אבא קאתינא ובמקום אב קאימנא' כלומר שני מורישין יש לי, כי אני יורש את אביו האב שלא תבא לי נחלתי מיד אביו אלא מיד זקני שאני כבנו, וגם אני יורש את אביו ונוטל חלק בכורתו. וכאמור הדברים תמוהים לכאורה, הלא כלפי חלק בכורה אין לו שני מורישין אלא חלק אביו לבדו, ומדוע לא יגבוהו בעלי חובות.

אך נראה לבאר שיטת הראב"ד, על פי דברי הגר"ח (בהלכות תרומות ח) בבאור דברי הרמב"ם שכהן שמת והניח אשה מעוברת, עבדיו אינם אוכלים בתרומה מפני שהעובר אינו מאכיל בתרומה, ואולם אם יש לכהן בנים נוספים - העבדים אוכלים. וצריך באור, מדוע כשיש עובר לבד אין העבדים אוכלים, הלא כיון שהעובר אינו יורש שהרי אין לו זכיה, חוזרת הנחלה לקרובים האחרים מזרע אהרן, נמצא שהעבדים שייכים לאחד מבני אהרן הכהנים. ופירש הגר"ח עפ"י שלשה יסודות: א. כשיש כמה יורשים בקורבה שוה, זכות הירושה של כל אחד מהם קיימת כלפי כל הנכסים, רק משום שגם לאחרים יש זכות ירושה מלאה, לכך למעשה נצרכים לחלוק בנכסים [אבל אין כח הירושה מוגבל למקצת מהנכסים לכל יורש כפי היחס]. ב. כשיש יורש קרוב, אין על הרחוק שם 'יורש' כלל. [ואין הדבר מוסכם. ע' באריכות בקובץ הערות יבמות סי' מ]. ג. העובר, אעפ"י שאינו יורש בפועל, שם 'יורש' עליו כי בעצם הוא בר ירושה אלא שאין לו כח זכיית ממון, וכאילו דבר חיצוני מעכבו מלזכות בנכסים, אבל תורת ירושה יש לו. לפי זה - כתב הגר"ח - מובן שאם העובר הוא בנו היחיד, אין 'יורש' אחר לאותם עבדים אלא העובר לבדו, כי כאמור [יסוד ג] שם 'יורש' יש עליו גם אם אינו זוכה בהם בפועל, ושם זה מונע חלות שם יורש לכל הקרובים הרחוקים [יסוד ב]. ולכך מנועים העבדים מלאכול מאחר ודינא הוא ד'שאינו ילוד אינו מאכיל' (ע"ש). אבל כשיש אחים אחרים, הרי הם 'יורשים' כלפי הנכסים כולם ולא רק כפי חלקם [יסוד א], שהרי לעת עתה אין העובר זוכה בנכסים כלל ואין מי שמעכב את זכייתם, ומפני כן אוכלים העבדים בתרומה.

בדרך זו יש לבאר דברי הראב"ד בנידון דידן, שהואיל ויש לנכד 'שני מורישין', הרי יכול לבוא מטעם ירושה ישירה מהזקן, ומצד זה יש עליו שם 'יורש' על כל הנכסים. מעתה אף חלק בכורה של אביו שזוכה בו על ידי האב, אין זוכים בו בעלי חובות, כי הלא הוא יורש מזקנו את הכל, ובכלל זה חלק הבכורה של אביו, והלא הבנים של הזקן אינם יכולים לדחותו מאותו חלק בכורה שזכאי בו מכח אביו, ושוב ממילא הוא יורש גם את החלק הזה מכח זקנו, כי

יא אי נמי באופן זה: בתחילה סברו שהואיל והנכד בא לירש ישר מזקנו, אין כאן זכות ירושה נוספת מצד אביו, על כן אין לו חלק בכורה. ודחו שיש לו שני מורישיש בו זמנית.

בדין הגזול את אביו ונשבע לשקר ומת האב - הרי זה משלם קרן וחומש ואשם לבניו או לאחיו, ופירשו דהיינו בניו ואחיו של גזול, שהואיל וחייב להוציא הגזלה מתחת ידו, הרי בניו קודמים לכל אדם, שרואים כאילו מת הוא והרי בניו יורשים חלקו מאבי אביהם, והביאו הסוגיא דידן דמכח אבוב דאבא קאמינא משום 'תחת אבותיך יהיו בניך'. וצ"ע הלא הגזול חי ומה מקום יש לירושת הנכד בכגון זה שאביו חי. ועוד, היאך יקדמו הנכדים (בני הגזול) לבנים (אחי הגזול)?²

[באור הכלל 'בני בנים כבנים'; בכיבוד אב ואם; בכני בנות]

לבאר הדבר נראה, דביסוד הסברא ד'מכח אבוב דאבא קאתינא' כתב הרשב"ם דבני בנים הרי הם כבנים. והנה כלל זה הובא בש"ס לענין שני דברים: מצות פריה ורבייה, שמי שמתו בניו והשאירו בן ובת - קיים המצוה משום דבני בנים כבנים (יבמות סב). וכן אכילת תרומה לאשת כהן שנתאלמנה - שאם יש לה זרע ממנו אוכלת גם אם אין לה בן אלא נכד, שבני בנים כבנים (שם ע:). ומדברי התוס' (שם כב: וב"ב קטו). משמע שזהו גם כן גדר הדין ביבום ובירושה שבן הבן נחשב כבן לפטור מיבום ולירש - שבני בנים כבנים. ואולם לענין שאר הלכות שנאמר בהן 'בן' לא מצינו שבני בנים כבנים³. וכן יש אומרים שאין אומרים 'בני בנים כבנים' לענין כיבוד אב ואם, שכיבוד הנכד את זקנו אינו בכלל 'כבוד את אביך'. כן כתב בספר יחוס תנאים ואמוראים לרבו של בעל הרוקח מבעלי התוס' (ערך רב יעקב וערך זבולון). וע' גם רש"י מכות יב. וסוטה מט. ותשובות מהרי"ק מד. ויש לבאר טעם החילוק?

[**לענין** כיבוד אב ואם - יש חולקים וסוברים שהנכד חייב בכבוד זקנו (ערמ"א יו"ד רמ, כד). והגר"א ציין לגמרא בסוטה (מט.) שמבואר שבן הבת אינו חייב בכיבוד זקנו, וחילק שאף להרמ"א בן הבת שונה, וכן הוא במדרש רבה (ויגש, פצ"ד) עה"פ 'בניו ובני בניו אתו בנתיו ובנות בניו' - בנות בנים הרי הן כבנים, ובני בנות אינם כבנים. וכ"כ הרש"ש (ב"ב קיא). בדעת הר"ש משאנץ לענין ירושה, שזהו שאמרו מכח אבוב דאבא קאתינא, אינו אמור באבי האם [אמנם נראה לאמיתו של דבר שכוונת הר"ש אחרת]. ונראה לפי דעה זו שהסברא הנ"ל שהבן קם תחת אביו להחשב כאילו האב קיים, אמורה דוקא כבן ולא בבת, שלכך רק בן הבן נחשב כבן, משא"כ בן הבת אינו נחשב כבן לגבי הסבא מפני שאין רואים את כהמשך האב. ובזה יתפרש לשון המקרא בפרשת נחלות 'איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו' - נקט הכתוב לשון העברה רק בבת כשאין בן, ומשמע שבבן אין 'העברת נחלה' כי הבן ממלא מקום אביו הוא ובא בחריקה⁴].

יב היה מקום לפרש בתוס' דינא דרבנן הוא, וכדברי הרא"ש ור"י מלוגיל בשיטת"ק, וכוונת התוס' בהשוואה לסוגיא רק כדמיון וסמך לתקנת החכמים. ואולם ברמב"ם בפיה"מ מהדו"ק שהוא מדאורייתא וכ"מ ברש"י במשנה. וכן דייק החזו"א ב"ק כ"ב.

יג דוגמא: במצות 'ולמדתם אתם את בניכם' אין בני הבנים בכלל, אלא דלחר מאן דאמר (בקרדושין ל) ילפינן מקרא אחרתא מצות לימוד לבן הבן.

יד ומסתבר לפי"ז שגם לענין גאולת קרובים בשדה אחוזה ובעבד עברי הנמכר לגוי שהקרוב קרוב קודם (קרדושין כא) - הבן קודם לבת לגאול (כמוש"כ בספר חרדשים ובאורים ב"ב קי), שהוא נחשב כממשיך את האב ממש לכך קורבתו גדולה יותר. ויש להעיר שהנחה זו אינה מתיישבת לכאן ע"פ הסבר הנ"ל בדברי הרמב"ן שירושת האם עניינה משום שנחשב הבן כירך אמו, שהרי אחד הבן ואחד הבת בירושת האם (ע"ב"ב קכב). וכאן אנו נוקטים שהבת אינה כהמשך האב - אלא אם נחלק ונאמר שהבת נחשבת כאמה ולא כאביה ואילו הבן ככרעא דאבוב וכירך אמו.

הוצרכו לומר שלא הפסיד צלפחד שהיה מיוצאי מצרים את חלקו כשם שהפסידו המרגלים ועדת קרח, אבל אם לבאי הארץ נתחלקה הלא אין חלק לצלפחד בארץ, ומה לי אם היה בעדת קרח אם לאו. ותירץ דנפ"מ לחלק בכורה שהיה לצלפחד בנכסי אביו חפר, שהרי גם למ"ד לבאי הארץ נתחלקה מבואר בגמרא שלאחר שחלקו כל אחד מהבאים בשוה, חזרה הנחלה לאבותיהם יוצאי מצרים ומשם היא מתחלקת לזרעם לפי סדר נחלות, נמצא אם כן שחזרה הנחלה לחפר, וצלפחד שהיה בכור יש לו שני חלקים, ועל כן הוצרכו לומר שבחטאו מת ולא הפסיד חלקו, ושפיר באות הן לירש מכח אביהן שני חלקים, חלק פשוט וחלק בכורה, אבל אילו היה מרגל, לא היו זכאות אלא מכח חפר אבי אביהם ואז לא היו נוטלות אלא חלק פשוט. ומקשה רבנו יונה הלא מסקינן בדף קנט שהנכד יכול לומר 'במקום אב קאימנא' וזוכה גם בחלק בכורה מאבי אביו וא"כ הרי אף אם היה מהמרגלים לא היו מפסידות. ומתירין שכאן שונה מפני שאביהן הפסיד חלקו [אילו היה מרגל] הלכך לא היו זכאות מכח שהן עומדות במקום אב.

מדבריו אלו נראה שלא כפי שכתב בדף קכה [וגם שם לא כתב זאת אלא בתירוץ אחד, וכנראה דעתו ז"ל לצדד לכאן ולכאן] שלמסקנא אין ירושה מיוחדת לנכד מזקנו, אלא לעולם לא חזרה הגמרא מהנחה זו שהנכד יכול לירש את זקנו בלא דין משמוש, ואולם גם כשירש מאביו מדין משמוש, אין בעלי חובות גובים כי גדר הדין הוא שהנכד עומד במקום האב לירש את אביו [מכח אבי אבא קאתינא ובמקום אב קאימנא]. ולכן אילו היה מפסיד צלפחד את חלקו, נוטלות בנותיו חלק פשוט היישר מחפר, אבל אז חלק בכורה של צלפחד לא היה להן. ועתה שלא הפסיד חלקו, נוטלות גם חלק בכורה של אביהן מדין משמוש.

[שיטת התוס' והרא"ש שהנכד יורש בתורת 'ירושת בן', כאילו אביו חי;

אפשרות ירושה לנכד - אף בחיי אביו - כשאביו מופקע מירושה]

(ז) והנה התוס' (ק"ח:) מאנו בתירוץ רבנו יונה דנפקא מינה לחלק בכורה, דכי היכי דשקלי חלק פשיטות אע"ג דבא להן מכח אביהן, הכי נמי יטלו חלק בכורה [גם אילו היה צלפחד מעדת קרח]. ומשמע לכאורה שסוברים התוס' שבן הבן נוטל חלק בכורה של אביו גם אם אביו עצמו מפסיד חלקו. וזה צריך עיון בסברא שהרי את חלקו הוא בא ליטול וכיון שהוא עצמו הפסיד חלקו כיצד יכול אחר ליטלו. ואמנם יש מקום לדחות שאין זו כוונת התוס' אלא נקטו בסברא שלא הפסידו המרגלים ועדת קרח אלא את חלקם העצמי, ולא מה שמשתלשל ובא דרכם מאביהם לבניהם, ועל כן הקשו אם לבאי הארץ נתחלקה למה להו למימר שלא היה בעדה הרעה.

ואולם עדיין קשה מדברי הרא"ש בתשובה (יז), אודות מומר להוכיח כן מסוגיתנו דקאמר במקום אבוב דאבא קאימנא, הכי נמי בן המומר יכול לירש הישר מאבי אביו. וצ"ע כיצד יורש זה את חלק אביו בזמן שאביו עצמו מופקע מאותו חלק. ועוד, הלא אביו חי ובודאי אין שייך דין 'משמוש' אלא בקבר.

כיוצא בזה יש לעמוד על דברי התוס' בב"ק פרק הגזול (ק:ח)

לבע"ח שהוא תלוי באדם עצמו ובנכסיו ממש].

ומוכן היטב לפי זה שגם כאשר האב עצמו אינו זכאי בירושה, כגון שהיה מהמרגלים או מומר או גזלן שצריך להוציא הגזלה מתחת ידו, ואפילו הוא חי - אנו רואים בבנו כאילו הוא עצמו קיים, ומצד זה הוא זוכה את מה שאביו מנוע מלירש שהרי גם אביו עצמו אילולא היה מרגל ומומר היה נוחל. וכן מוכן שהגזול את אביו ונשבע שצריך להוציא גזילה מידו, נותן את חלקו לבניו ולא לבני האב, כי בניו יורשים את חלקו בתורת ירושה דידיה, שהם חשובים כמותו.¹⁰

הרי נתבאר פירוש נוסף של התוס' והרא"ש בדברי הגמרא, דלאו מדין משמוש אתינן עלה אלא ירושה ישירה של הנכד את זקנו, אבל לא מתורת שם 'נכד' אלא מפני היותו כאביו, ומטעם זה נוטל גם את חלק בכורתו של אביו.

¹⁰ ע' קובץ שעורים ב"ב אותיות שמש-שנב. וע"ע חזו"א ב"ק טו, ח.

עיקרי דברים לשיעור תקסא - ירושת הנכד פר' פנחס ה'תשע"ח

משמוש]. ואף חלק בכורה של אביו יכול לירש ישר מהסב - ומדחה משום כך בעלי חובות של אביו - מפני שבעצם זכות הירושת היא בכל הנכסים [כדברי הגר"ח], והרי היורשים האחרים אינם יכולים להגביל את ירושתו מחלק הבכורה, נמצא שגם חלק זה בא לו מכח סבו. (ה)

שיטה נוספת (עפ"י תוס' ב"ב קיח וב"ק קח ותשובת הרא"ש): הנכד יורש את זקנו ישירות בתורת 'ירושת בן', לפי שבני בנים כבנים. לפי דעה זו תיתכן תורת ירושה לבן הבן גם במקום שהבן חי, אם מסיבה כלשהי הבן מופקע מירושה, כגון מומר או שגזל מאביו וצריך להוציא גזלתו מידו, או שהיה מעדת המרגלים.

(ז)

ג) מבואר מדברי הראשונים שגדר ירושת קרובים בכל מקום הוא היכנסות הירושת תחת המת לשלוט ברשותו הממונית. חלות הירושה והעברת הנחלה היא ב'רשות' ולא ב'נכסים' - בניגוד להקנאות.

אף כי עיקר הסברא שייכת בבן ואב, שהבן ממשיכו של אביו וככרעיה, נתחדש בפרשת נחלות שבאופן זה יורשים גם שאר קרובים, ע"י העלאת הנחלה והורדתה בשלשלת הזרע, מאב לבן ומבן לאב ושוב לבן. (ג)

ד) הכלל 'בני בנים כבנים' אמור כלפי דינים התלויים בהימצאות בנים לאדם, שגם כשהבנים עצמם אינם בעולם אבל השאירו בנים אחריהם, נחשב כאילו הבנים עצמם קיימים, וכגון לענין קיום פריה ורביה או האכלת אשת כהן בתרומה. אבל אין ענינו של כלל זה לומר שהנכד נידון כבן להלכות שבתורה. (ז)

ונראה שאין במשמעות האי כללא 'בני בנים כבנים' לומר שהנכד נחשב כמו בן, דלעולם 'בן' לחוד ו'נכד' לחוד, רק שכלפי הלכות התלויות בהימצאות בנים לאדם, בזה אנו דנים שגם אם הבנים עצמם אינם בעולם אלא שהשאירו בנים אחריהם, נחשב כאילו הבנים עדיין קיימים שהרי השאירו בעולם ממשיך ו'מייצג'. [אל תקרי 'בני בנים כבנים' (דעלמא) אלא 'כבנים' - כאילו אותם בנים עצמם שמתו יש להם קיום בעולם בזעיר אנפין]. ולכן לענין פריה ורביה והאכלת תרומה, אנו דנים כאילו הבן קיים במה שהשאיר אחריו שם ושארית. משא"כ לענין כיבוד אב ואם או שאר מצוות שנאמרו ב'בן' - אין הנכד בכלל. [והארכנו עוד בפרשת ויגש תשם"ז].

וכן אתה אומר לענין ירושה, ומבואר הדבר בריטב"א (ב"ב קנט). בקיצור נמרץ: הנכד נחשב כאילו אביו קיים, ולכך נוטל הוא גם את חלק הבכורה שלו ד'מכח אבוא דאבא קאתינא, ובמקום אב קאימנא' - כאילו אני הוא האב, שהרי בן הבן הריהו כבן עצמו, כאילו הוא קיים בעצמו [לענין הירושה, אבל לא לענין שעבוד

א) נחלקו הראשונים בגדר דין משמוש נחלה, האם המת שבקבר זוכה בנכסים ומוריש ליורשיו, [וי"א שאינה זכיה מלאה בנכסים אלא כ'קני על מנת להקנות'], או אין המת זוכה כלום אלא היורשים נכנסים תחת המת שבקבר לירש. וכן נראה בדעת רבנו יונה והרמב"ם.

זהו הטעם למה שמבואר ברמב"ם שיכול המוריש להנחיל לאחד מיורשיו, גם כשהירושה באה דרך משמוש - כי לעולם הוא המוריש ולא המת שבקבר. (א ב ד)

בדעת הגהות אשר"י יש לומר ששני דיני 'משמוש' יש, החלוקים במקורם ובגדרם. (ו)

ב) נחלקו הראשונים בגדרה של ירושת הנכד את זקנו; -

יש סוברים (רבנו יונה ב"ב קכה) שהיא מגדר משמוש דרך אביו, כשאר ירושות דרך משמוש. לדעה זו יוצא מבואר מסוגית הגמרא שירושת משמוש היא ישירה ואין המת שבקבר זוכה בנכסים. או עכ"פ [הר' יצחק ב"ר מרדכי] אין לו זכיה גמורה בהם אלא כ'קני על מנת להקנות'. (א ד).

דעה נוספת (רבנו יונה שם קיח): ירושה ישירה מהסב, 'ירושת הנכד', שעומד תחת אביו לירש את זקנו. ומלבד זאת יכול לירש דרך האב שבקבר. ונפקא מינה אם היה האב בכור, שנוטל הבן חלק בכורה של אביו על ידי משמוש אבל לא ישר מהסב. מאידך, אם הופקע האב מירושה מסיבה כלשהי, הנכד יורש ישירות מהזקן, ובאופן זה לא יטול חלק בכורה של אביו. (ו)

דעה נוספת (ראב"ד שם קנט): שני מורשים יש לנכד, הסב [ירושה ישירה שנתחדשה בבן הבן] והאב [מטעם

